

Dan zouden één of tweemaal in de week klinische demonstraties kunnen worden gehouden, waartoe de praktizeerende artsen zouden worden uitgenoodigd, met verzoek, zich niet met de lijdelijke rol te vergenoegen. Daar zouden niet bij voorkeur merkwaardige of zeldzame gevallen moeten worden vertoond, maar integendeel, wat dagelijks op de zalen en in de poliklinieken voorkomt.

Ook de sectiezaal moest voor de huisartsen open staan. De ondervinding, die deze oplevert, ontgaat den praktizeerenden geneesheer zoo goed als geheel en al. Dan zou hij in de gelegenheid moeten zijn, het laboratorium-onderzoek, dat ten behoeve zijner praktijk wordt verricht, zelf te aanschouwen en zich van de uitkomsten te overtuigen. Het is nauwelijks zeker, of de arts wel aan zijn verplichting voldoet, als hij een derde een onderzoek opdraagt en zich tevreden stelt met het ontvangen van een bericht.

Eindelijk zou het ziekenhuis kunnen aanleggen een verzameling goed uitgevoerde afbeeldingen van wat de kliniek oplevert. Het bezoeken van de platenzaal zou den huisartsen een ruime bron van leering opleveren. Plaatwerken zijn kostbaar, en niemand zou een plaatwerk voor ieder gebied der ziektekunde kunnen aanschaffen. Het ziekenhuis zou in het hierdoor ontstaande gemis kunnen voorzien. Op deze wijze zou de werkring en de beteekenis der artsencursussen kunnen worden uitgebreid, en de nuttige werking dier instellingen zou zich niet langer behoeven te beperken tot die huisartsen, welke zich kunnen veroorloven, eenige weken hun praktijk te verlaten om cursussen te bezoeken, waar zij dan nog dikwijls het wijde gezichtsveld der algemeene praktijk verruilen voor een blik in een beperkt arbeidsgebied. Juist voor de jonge artsen, die nog weinig te doen hebben, bestaat de grootste behoefte aan aanraking met de kliniek, en juist zij zullen zich daarvan moeten spenen, als die niet in hun woonplaats bereikbaar is.

PINKHOF.

INGEZONDEN.

GEWICHT EN LENGTE VAN SCHOOLKINDEREN IN VERBAND MET VOEDING.

Men kan het met den heer SCHUCKINK KOOL eens zijn, dat hij niet veel nieuws gegeven heeft in zijn voordracht op 20 Mei 1917 gehouden voor de Ned. Vereeniging van Schoolartsen en waarvan het verslag ons in dit *Tijdschrift* van 28 Juli onder de oogen kwam; men kan dit zelfs welwillend hieraan toeschrijven, dat hij bescheidenlijk heeft „afgezien van persoonlijke neigingen om het beter te doen of uitgebreider of anders dan zijn [mijn] voorganger” [n.l. MOQUETTE] — en toch zich genoodzaakt voelen tot tegenspraak.

Op bldz. 343 geeft de heer SCHUCKINK KOOL de slotsom van zijn Utrechtsch onderzoekje: „Betere voedingstoestand dus in 1905 van a. s. gymnasiasten en H. B. S. scholieren boven leerlingen der armenscholen, eveneens betere voeding in 1916 van de eerstgenoemde groep boven hun minderbedeelde stadgenootjes, maar daarnaast bij *vergelijking tusschen 1905 en 1916 wederom vooruitgang over de geheele linie* en zelfs van de lagere standen iets meer dan van de hoogere. Ofschoon dit laatste heel weinig is, is het resultaat toch *anders* en *hoopvoller*, dan de uitdrukking van SAJET en POLAK aangaande de *verdere inzinking* der arbeidersklasse”.

Wat wil toch collega SCHUCKINK KOOL met zijn cijfervergelijking van 1905 en 1916 tegenover ons? Wil hij tegenspreken, dat gedurende den oorlog de arbeiders geteisterd zijn door een economische inzinking: werkeloosheid, duurte, mobilisatie? Dat uit onze enquête blijkt, dat door de arbeiders een zeer schrale, eentonige kost wordt genuttigd, vooral in de gezinnen van ondersteunden en gemobiliseerden? Dat dit alles gevaren voor den gezondheidstoestand der arbeidersklasse meebrengt?

Dat er vooruitgang zou zijn bij de schoolkinderen in Utrecht sinds 1905, zal wel

niemand verbazen. [Dat het inderdaad zoo is, zou nochtans beter dan uit de lijnen, die de heer SCHUCKINK KOOL geeft, zijn na te gaan, als hij de door hem gevonden cijfers publiceerde. Eerst dan zou voor ieder een vergelijking met vroegere uitkomsten en een objectieve beoordeeling van 's heeren SCHUCKINK KOOL's onderzoek mogelijk zijn]. Maar wat de heer SCHUCKINK KOOL zou moeten aantoonen is, dat de stijging van zijn lijn geleidelijk is doorgegaan, ook in den mobilisatietijd, van 1914 tot 1916. Want nu laat hij onbesproken de mogelijkheid, dat de voedingstoestand in 1913 beter was dan in 1916 en dat zijn lijn dus sinds den oorlog een daling, een inzinking, vertoont. Maar zelfs al ware dit niet zoo, dan nog bewijst het niets tegen onze enquête en onze waarschuwingen. Durft soms de heer SCHUCKINK KOOL als gevolgtrekking uit zijn onderzoek de stelling aan, dat er geen ondervoeding is? Dat de arbeidersklasse in den mobilisatietijd niet de gevolgen daarvan ondervindt? Alleen dit kan er uit volgen, dat er totnutoe bij de kinderen in Utrecht geen achteruitgang in hun voedings-toestand valt waar te nemen.

Maar dit willen wij toch nog zeggen: Collega SCHUCKINK KOOL moge het resultaat van zijn schoolkinderen-onderzoek anders en hoopvoller vinden dan de slotsom van onze „Voedingsenquête in den mobilisatietijd”, collega SCHUCKINK KOOL moge fraaie definities zoeken van „ondervoeding”, waarbij hij den ruggesteun heeft van een hooggeleerde en waarin zelfs de „minderwaardige nakomelingen (hoogst belangrijk ken-teeken van ondervoeding op een *bepaald* tijdstip!) niet ontbreken — voor ons staat de zaak zoo, voor ons blijft het, evenals in 1905 voor MOQUETTE een afschuwelijk tafereel”, dat op de scholen der armen de kinderen in lengte en gewicht steeds de minderen zijn van de kinderen op de rijke scholen. Zoolang dit zoo is — en zoolang er aan geen onzer iets blijkt van een overvoeding bij de rijken —, zoo lang is het duidelijk, dat de gezamenlijke omstandigheden, waaronder het arme kind leeft, een min gunstig resultaat geven; en onder deze omstandigheden is de voeding, naar aard en hoeveelheid, een der belangrijkste. Zoo lang is er o. i. sprake van een standvastige ondervoeding van het kind van den arme. Zoo lang, m. a. w. krijgt het arme kind niet, wat het zou moeten hebben, om lichamelijk zoo flink te worden, als het zou kunnen zijn.

En als collega SCHUCKINK KOOL dan zegt: „Inderdaad, het lot onzer minder be-deelde medeburgers is al zóóveel minder zonnig, dat wij toch zeker aangewezen zijn om hun niet den moed te ontnemen, maar integendeel hun er op te wijzen, hoe zij, ook dank hun eigen actie op allerlei terrein „*voortuitgaande* zijn” — dan stellen wij daar tegenover, dat juist niets onze „minderbedeelde medeburgers” meer moed zal geven, meer moed nl. om „door eigen actie op allerlei terrein” te zorgen, dat zij „voortuitgaande” blijven, dan de wetenschap, dat hun kinderen, onverdiend, steeds waren en zijn in slechtere lichamelijke conditie dan de kinderen der welgestelden. —

Tot slot een woord van protest tegen de onjuiste stemmingmakerij van den heer SCHUCKINK KOOL om, behandelend onze voedingsenquête, over de schrijvers te spreken als „van propagandistische zijde”, (al erkennen wij natuurlijk gaarne, dat onze uitkomsten propagandistische waarde hadden en door anderen als zoodanig konden worden gebruikt). En insgelijks tegen zijn onjuistheid om ons te laten vaststellen een reeds bestaande „belangrijke ondervoeding” bij ons volk, terwijl uit wat hij dan van ons aanhaalt, gansch iets anders blijkt.

Amsterdam,
Augustus 1917.

W. POLAK.
B. H. SAJET.

PSYCHO-ANALYSE.

I.

Of het *Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde* de geschikte plaats is om psychologisch-philosophische vraagstukken te discussieeren, betwijfel ik, doch aangezien CAROL de teere plant, die velen van ons zeer ter harte gaat, met déprécieerende oogen aanziet, meen ik de